

ΑΜΑΛΙΑ ΑΒΡΑΜΙΔΟΥ

***Αρχαία κολοσσικά αγάλματα ως σύγχρονα υπερ-αξιοθέατα:
Η περίπτωση της Απολλωνίας Ποντικής (Sozopol) και της Ρόδου***

Τόσο η τέχνη όσο και η αρχιτεκτονική αφήνουν ανεξίτηλα τα σημάδια τους στο αστικό τοπίο και τη συλλογική μνήμη, ακόμη κι όταν το μνημείο καθαυτό δεν υφίσταται πια. Σε αυτή την κατηγορία τέχνηργων ανήκουν δύο κολοσσικά αρχαία αγάλματα, ο Απόλλωνας του Κάλαμι στην Απολλωνία Ποντική (σημ. Σωζόπολη) και ο Ήλιος του Χάρη στη Ρόδο.

Το κολοσσικό άγαλμα του Απόλλωνα, προστάτη θεού της ακμάζουσας ελληνικής αποικίας στη δυτική ακτή της Μαύρης Θάλασσας, ήταν παραγγελία της ίδιας της πόλης και έργο του φημισμένου Αθηναίου μεταλλοτεχνίτη του 5ου αι. π.Χ., Κάλαμι. Ο Απόλλωνας έστεκε για αιώνες ως σύμβολο της Απολλωνίας μέχρι το 72 π.Χ., όταν ο Ρωμαίος στρατηγός Marcus Lucullus λαφυραγώγησε την πόλη και πήρε τον κολοσσό μαζί του στη Ρώμη.

Αντίστοιχα, ο περίφημος κολοσσός του Ήλιου κοσμούσε το λιμάνι της αρχαίας Ρόδου. Ήταν έργο του Ροδίτη γλύπτη Χάρη και είχε ύψος πάνω από 30 μέτρα. Η ανέγερσή του διήρκεσε 13 χρόνια και σηματοδοτούσε το ευτυχές τέλος μιας μακράς περιόδου επιθέσεων που δέχθηκε η πόλη από τον Δημήτριο Πολιορκητή. Μάλιστα, για την κατασκευή του χρησιμοποιήθηκαν μεταλλικά τμήματα από τις πολεμικές μηχανές που επιστρατεύθηκαν κατά τη διάρκεια της μακράς πολιορκίας. Ο Κολοσσός κατέρρευσε μετά από έναν σεισμό το 227 π.Χ. και τα εντυπωσιακά ερείπιά του παρέμειναν σε κοινή θέα μέχρι και τη βυζαντινή εποχή, όταν τα μεταλλικά τμήματά του πουλήθηκαν ως υλικά σε δεύτερη χρήση.

Και τα δύο αυτά αγάλματα αποτελούν εμβληματικές εικόνες των πόλεων που κοσμούσαν, με αποτέλεσμα η μακρόχρονη φήμη τους να διαμορφώσει όχι μόνο τη συλλογική μνήμη αλλά να επηρεάσει και το σύγχρονο τοπίο και τις προτάσεις ανάπτυξής του. Ειδικότερα, ωθούμενοι από τις οικονομικές επιταγές του 21ου αιώνα και τα όσα υπαγορεύει η σύγχρονη στρατηγική πολιτιστικής διαχείρισης και προσέλκυσης τουρισμού, οι δύο κολοσσοί βρίσκονται σήμερα στο επίκεντρο φιλόδοξων προτάσεων ανακατασκευής. Τόσο η Σωζόπολη όσο και η Ρόδος στρέφονται στο ένδοξο παρελθόν τους, αναζητώντας ένα σύμβολο-κλειδί, το οποίο θα γεφυρώνει τις ανάγκες του μαζικού τουρισμού με την ελιτιστική προσέγγιση της αρχαιότητας. Απώτερος σκοπός είναι η δημιουργία ενός μοναδικού τοπόσημου που θα συνεισφέρει στην ανάπτυξη της τοπικής οικονομίας, ενώ παράλληλα θα δημιουργεί ευκαιρίες για περαιτέρω δράσεις πολιτισμικής διπλωματίας.

ΤΖΕΝΗ ΑΛΜΠΑΝΗ

***Μεταξύ σύμβασης και πραγματικότητας:
Εικαστικές προσεγγίσεις της πόλης σε μεταβυζαντινές εικόνες***

Το 1338-39 ο Ambrogio Lorenzetti ζωγράφισε έξι μνημειακές τοιχογραφίες με τις *Αλληγορίες της Καλής και της Κακής Διοίκησης στην Πόλη και την Ύπαιθρο* καθώς και τα *Αποτελέσματα της Καλής και της Κακής Διοίκησης στην Πόλη και την Ύπαιθρο*,

οι οποίες κάλυπταν τον ανατολικό, τον δυτικό και τον βόρειο τοίχο της Αίθουσας Συμβουλίων (Sala dei Nove). Πέρα από το γεγονός ότι οι τοιχογραφίες με τα *Αποτελέσματα της Καλής Διοίκησης στην Πόλη* και τα *Αποτελέσματα της Κακής Διοίκησης στην Πόλη* αποτελούν τις παλαιότερες γνωστές μεσαιωνικές πανοραμικές απεικονίσεις μιας πόλης, οι συνθέσεις αυτές αποτυπώνουν εικαστικά τη σχέση της με την καθημερινή ζωή των πολιτών.

Η βυζαντινή τέχνη δεν έχει να επιδείξει ρεαλιστικές αποδόσεις πόλεων. Ωστόσο, σε ορισμένες μεταβυζαντινές εικόνες, οι απεικονίσεις πόλεων δεν αποτελούν απλώς συμπληρωματικά στοιχεία του βάθους των θρησκευτικών παραστάσεων, αλλά και εικαστικές προσεγγίσεις των κοινωνικών χαρακτηριστικών τους. Οι οπτικές συμβάσεις της βυζαντινής τέχνης δεν εγκαταλείπονται, καθώς οι πόλεις εικονίζονται χωρίς προοπτική, πολεοδομικό ιστό και τοπόσημα, ενώ επίσης η αρχιτεκτονική των κτιρίων τους είναι αντιρεαλιστική και η κλίμακά τους μικρότερη εκείνης των ανθρώπινων μορφών. Ωστόσο, ορισμένα στοιχεία του οπτικού αφηγήματος, στο οποίο εντάσσονται αυτές οι απεικονίσεις πόλεων, αποκαλύπτουν μια κριτική θεώρηση της κοινωνίας τους. Οι εικόνες *Η Αλληγορία της Άνω Ιερουσαλήμ*, στην Ιερά Μονή Πλατυτέρας στην Κέρκυρα, *Η Δευτέρα Παρουσία*, στο Βυζαντινό Μουσείο του Ιδρύματος Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ΄ στη Λευκωσία (αρ. ευρ. ΒΜ 100) και *Ο άγιος Δημήτριος*, στο Βυζαντινό Μουσείο Αντιβουνιώτισσας στην Κέρκυρα, μπορούν να τεκμηριώσουν τις παραπάνω απόψεις.

ANINA BALKANA – ΕΙΡΗΝΗ ΛΕΟΝΤΑΚΙΑΝΑΚΟΥ

Ο κήπος στην πόλη της Αθήνας:

Σύγχρονες καλλιτεχνικές και επιμελητικές πρακτικές

Ποιο είναι το εννοιολογικό περιεχόμενο των κήπων στις σύγχρονες εικαστικές και επιμελητικές πρακτικές; Πώς συνδέεται η ενασχόληση με τον κήπο με τις σύγχρονες κοινωνικοπολιτικές συνθήκες, τον οικολογικό προβληματισμό αλλά και τη διαπολιτισμική και ακτιβιστική διάσταση της σύγχρονης τέχνης; Πώς συνδιαλέγονται οι καλλιτέχνες μέσω των κήπων τους με το φυσικό και αστικό τοπίο; Πώς συνομιλούν οι «εικαστικοί» κήποι με τους φυσικούς ή τεχνητούς κήπους της πόλης, τι προβληματισμούς εγείρουν; Στην ανακοίνωση αυτή θα επιχειρήσουμε να αναδείξουμε διαφορετικές προσεγγίσεις του κήπου σήμερα, σε σχέση με την πόλη, ιδιαίτερα της Αθήνας: ο κήπος ως εικαστικό θέμα, ως πεδίο που νοηματοδοτεί και συνέχει καλλιτεχνικές δράσεις και συλλογικές διαδικασίες μέσα στον αστικό χώρο αλλά και ως φυσικός χώρος έκθεσης έργων τέχνης και υποδοχής καλλιτεχνικών ή άλλων δραστηριοτήτων.

MANTY ΚΟΛΙΟΥ – ΝΙΚΟΣ ΒΡΑΝΙΚΑΣ

Λευκός Πύργος, Θεσσαλονίκη – Πύργος Νεμπόισα, Βελιγράδι.

Ιστορικά μνημεία – Προσαρμοσμένη επανάχρηση

Ο Λευκός Πύργος, τμήμα του θαλάσσιου τείχους της Θεσσαλονίκης, και ο Πύργος Νεμπόισα, οχυρωματικός πύργος του φρουρίου του Βελιγραδίου, αποτελούν σήμερα σημαντικά τοπόσημα των δύο πόλεων. Η αναστήλωσή τους και η επιλογή της χρήσης τους ως σύγχρονα μουσεία αποδεικνύεται μια πολυσήμαντη απόφαση

που προβάλλει τα ίδια τα ιστορικά κτήρια και τα καθιστά πόλους έλξης κοινού με ποικίλα ενδιαφέροντα.

Τα δύο μνημεία έχουν πολλά κοινά χαρακτηριστικά ως προς τη θέση τους, τη χρονολογία ανέγερσής τους, την αρχιτεκτονική τους μορφή και τη λειτουργία τους στο παρελθόν. Πληρούν όλα τα κριτήρια μιας επιτυχημένης και βιώσιμης επανάχρησης και αξιοποίησης των χώρων τους. Στην νέα μουσειακή λειτουργία τους ενσωματώνουν, αναδεικνύουν την ιστορική μνήμη του ίδιου του μνημείου αλλά και ιστορικές μνήμες του ευρύτερου υλικού και άυλου περιβάλλοντός του.

Ο Λευκός Πύργος λειτουργεί από τον Σεπτέμβριο του 2008 ως μόνιμος εκθεσιακός χώρος που υπάγεται στο Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού, με θέμα την ιστορία της Θεσσαλονίκης από την ίδρυσή της έως τις μέρες μας. Παρουσιάζονται όψεις της μακραίωνης ιστορικής παρουσίας της πόλης με στόχο να γνωρίσουν κάτοικοι αλλά και επισκέπτες όψεις, μνημεία και γεγονότα που σημάδεψαν την πόλη. Είναι ίσως ο καλύτερος δυνατός τρόπος για έναν επισκέπτη να ξεκινήσει την περιήγησή του και τη γνωριμία του με την πόλη. Η ανάπτυξη του εκθεσιακού χώρου έγινε με απόλυτο σεβασμό της αρχιτεκτονικής μορφής του μνημείου, ενώ η διαμόρφωση των εσωκλιματικών συνθηκών έγινε με ήπια παθητικά μέσα που εκμεταλλεύονται τις ιδιότητες και τη γεωμετρία του κελύφους. Ο περιορισμένος και κατακερματισμένος σε ορόφους χώρος του πύργου οδήγησε στην επιλογή παρουσίασης ενός μεγάλου όγκου πληροφοριών κυρίως μέσα από τη χρήση πολυμέσων (βίντεο, προβολές, διαδραστικές και ηχητικές εφαρμογές) και έντυπου γραφιστικού υλικού.

Ανάλογη λύση και εφαρμογές προκρίθηκαν για την αποκατάσταση και επανάχρηση του Πύργου Νεμπόισα στο Βελιγράδι. Ο Πύργος, ένα σημαντικό ιστορικό μνημείο, έχει βαρύνουσα σημασία για τον Ελληνισμό, καθώς εκεί φυλακίστηκε και εκτελέστηκε ο Ρήγας Φεραίος το 1798. Το έργο υλοποιήθηκε στο πλαίσιο συνεργασίας Ελλάδας και Σερβίας και χρηματοδοτήθηκε από φορείς των δύο κρατών. Η ιστορία του μνημείου, η ζωή, η δράση και το έργο του Ρήγα Φεραίου, η ιστορία της πόλης του Βελιγραδίου αλλά και όψεις της ιστορικής διαδρομής των Σέρβων παρουσιάζονται στον Πύργο Νεμπόισα και καλούν το κοινό σε μια πολυεπίπεδη στο χώρο και το χρόνο επίσκεψη στο ιστορικό αυτό μνημείο.

ΑΡΓΥΡΩ ΛΟΥΚΑΚΗ

Η Αθήνα σήμερα: Λατρεία και μίσος για το μάρμαρο

Το μάρμαρο, λατρεμένο για την ομορφιά και τη γλυπτικότητα του, είναι ουσιώδες θεμέλιο της Αθήνας, τόσο συμβολικό, όσο και πραγματικό. Η εμπειρία των Αθηναίων, είτε είναι καθημερινής, είτε υψηλής τάξεως, συνδέεται αναπόσπαστα μαζί του. Αυτή η παθιασμένη αίσθηση ριζώματος διατυπώνεται με απόλυτη καθαρότητα στο *contrapunto* ανάμεσα στον Ιερό Βράχο της Ακροπόλεως και στο Πεντελικό Όρος. Η διαλεκτική σχέση φύσης και πολιτισμού ανάμεσα στην ορεινότητα ως πηγή του υλικού για τα κλασικά αριστουργήματα από τη μία πλευρά, και την κορυφή του Βράχου από την άλλη, δεν είναι, όμως, απολύτως σαφής: Υπάρχουν πολιτιστικά υπόγεια ρεύματα στην Πεντέλη, όπως το «Πλατωνικό» της σπήλαιο και η γέννηση του Διονυσιακού δράματος, και φυσικές όψεις στον Βράχο.

Τα τελευταία χρόνια επίμονης κρίσης έχουν γίνει μάρτυρες επανειλημμένων επιθέσεων στο φυσικό σώμα της πόλης, περιλαμβανομένων των νεοκλασικών μαρμάρινων μνημείων και αγαλμάτων, με τρόπους που οι κλασικοί Αθηναίοι θα έβρισκαν ιερόσυλους. Ο ακρωτηριασμός του αστικού σώματος παραβιάζει τη συνθήκη αρχέτυπου ριζώματος, ελευθερίας και δυνατότητας, όπως αυτές καθημερινά εξωτερικεύονται, διευκολύνονται και αναβιώνονται από τη θεατρικότητα της αστικής εμπειρίας στην Αθήνα, την πεμπτουσία της κλασικής πόλης. Η εισήγηση διερευνά τη δυνατότητα για μια κοινωνική και καλλιτεχνική συμφωνία, που είναι επειγόντως απαραίτητη για την αποκατάσταση του αστικού φρονήματος.

ΣΤΕΛΛΑ ΜΟΥΖΑΚΙΩΤΟΥ

***Graffiti: Μια κοινωνική και αισθητική ακροβασία
στη σύγχρονη μεγαλούπολη***

Δύσκολα θα συναντήσεις στην Αθήνα έναν δρόμο χωρίς σύνθημα ή κάποιο graffiti. Αρκετά από αυτά πετυχημένα, κάποια άλλα ακαλαίσθητες μουτζούρες που υποτροπιάζουν την ήδη υποβαθμισμένη αισθητική της πόλης μας. Υπάρχουν κάποιοι που γράφουν για προσωπική εκτόνωση, χωρίς να επιδιώκουν κάτι συγκεκριμένο μέσα από αυτήν την ενέργεια, «επαναστάτες χωρίς αιτία» θα έλεγαν κάποιοι. Υπάρχουν όμως, και άλλοι που μέσα από τις δημιουργίες τους αποτυπώνουν τους φόβους, τις ανασφάλειες, τα αδιέξοδά τους. Όπως και να 'χει, το αποτέλεσμα είναι το ίδιο: οι σύγχρονες μεγαλουπόλεις αποτελούν τις πρωτεύουσες του συνθήματος!

Οι ρίζες του graffiti βρίσκονται στην προϊστορική εποχή και τα δείγματα στο πέρασμα των αιώνων είναι πολλά. Από τα ουσιώδη χαρακτηριστικά του είναι ότι εξελίσσεται σε δημόσιους χώρους, κυρίως τοίχους, είναι παράνομο αλλά και νόμιμο ενίοτε, ενώ έχει μικρή διάρκεια ζωής. Λειτουργεί ως μέσο επικοινωνίας χρησιμοποιώντας συγκεκριμένους κώδικες διαμεσολάβησης μηνυμάτων, και ενεργεί από την αρχαιότητα ακόμη ως μέσο διαμαρτυρίας ταυτίζοντας την προσωπική άποψη του δημιουργού με τη συνολική. Το σύγχρονο graffiti γεννάται τον εικοστό αιώνα και σταδιακά εδραιώνει τη θέση του στην ιστορία της τέχνης βάζοντας ηχηρά την υπογραφή του στην αισθητική ταυτότητα της σύγχρονης μεγαλούπολης.

Το βασικό χαρακτηριστικό των τελευταίων επτά ετών είναι η παγκόσμια οικονομική κρίση η οποία πλήττει και την Ελλάδα. Η αμεσότητα, ο λαϊκός χαρακτήρας και η δημοσιοποίηση είναι τα στοιχεία που διαφοροποιούν το graffiti από τα άλλα είδη τέχνης και τα άλλα μέσα διαμαρτυρίας. Στόχος της συγκεκριμένης ανακοίνωσης είναι η ανάδειξη των επιπτώσεων που επηρεάζουν και καθοδηγούν το graffiti ως μέσο επικοινωνίας, μέσο έκφρασης και διαμαρτυρίας και ως μορφή τέχνης που εισβάλλει αισθητικά στο αστικό τοπίο.

ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΜΟΥΡΕΛΑΤΟΣ

Η πρόσληψη της Κωνσταντινούπολης μέσα από τις εικόνες της Θεοτόκου

Στην παρούσα ανακοίνωση θα εξεταστούν οι λιτανείες εικόνων που πραγματοποιήθηκαν μία φορά ή πραγματοποιούνταν σε σταθερή (εβδομαδιαία ή σε συγκεκριμένες εορτές) βάση στην Κωνσταντινούπολη κατά τη μέση βυζαντινή περίοδο. Θα εξεταστεί πιο συγκεκριμένα ο ρόλος των λιτανειών αυτών στη διαδικασία μετατροπής της Πόλης σε πόλη της Θεοτόκου. Επιπλέον, θα συζητηθεί πώς επηρεάζουν οι δημόσιες τελετές και η χρήση φορητών εικόνων της Παναγίας σε αυτές τη διαμόρφωση μίας αντίληψης για την ίδια την Πόλη.

ΕΛΕΝΗ Π. ΝΟΔΑΡΟΥ – ΘΟΜΑΣ Μ. ΒΡΟΓΑΝ

***Τέχνη και καλλιτέχνες σε μια ευημερούσα προϊστορική πόλη της Κρήτης:
Η περίπτωση του Μόχλου κατά τη νεοανακτορική περίοδο***

Η μικρή νησίδα του Μόχλου βρίσκεται βόρεια της ακτής της Κρήτης στον κόλπο του Μιραμπέλλου. Ανθρώπινη παρουσία στη νησίδα μαρτυρείται ήδη από τις αρχές της Εποχής του Χαλκού αλλά ο οικισμός έφθασε στη μέγιστη ακμή του κατά τη Νεοανακτορική περίοδο. Κατά τον 15^ο αιώνα π.Χ. τα ανάκτορα της Κρήτης διήγαν μία περίοδο ιδιαίτερου πλούτου και ευημερίας. Αυτό που δεν είναι ευρέως γνωστό είναι ότι αυτή η ευημερία μαρτυρείται εξίσου σε όλα τα επίπεδα της κοινωνίας της Εποχής του Χαλκού αντικατοπτρίζοντας την ιδιαίτερη σχέση μεταξύ των ανακτόρων και των περιφερειακών πόλεων.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της σχέσης αποτελεί ο Μόχλος, μια θέση που ανασκάπτεται από το 1989 από την Αμερικανική Σχολή Κλασικών Σπουδών και το Ελληνικό Υπουργείο Πολιτισμού. Οι ανασκαφές αποκάλυψαν ένα μεγάλο οικισμό με 20-40 κτήρια διατεταγμένα σε τετράγωνα με ενδιάμεσους δρόμους και ανοικτούς χώρους. Οι επιμέρους οικίες παρουσιάζουν διαφοροποίηση ως προς την κάτοψη: κάποιες έχουν δεύτερο ή/και τρίτο όροφο με μέσο εμβαδό εσωτερικού χώρου 200 m². Ωστόσο, μία οικία θεωρήθηκε ότι αποτελεί το τελετουργικό κέντρο της πόλης καθώς έχει έκταση 800 m² και ιδιαίτερα αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά όπως λαξευτή τοιχοποιία και κρύπτη πεσσού, καθώς και εντυπωσιακά κινητά ευρήματα.

Τα αντικείμενα τέχνης από τον οικισμό παρέχουν σημαντικές πληροφορίες για τις προτιμήσεις των ιδιοκτητών τους. Υπάρχουν τέχνηρα καθημερινής χρήσης (όπως κεραμική, μεταλλικά και ελεφαντοστέινα αντικείμενα) που κατασκευάστηκαν στη Συνοικία των Βιοτεχνών στην απέναντι ακτή αλλά και εισηγμένα «εξωτικά» αντικείμενα που εξασφαλίζουν κοινωνική προβολή. Στην παρουσίαση αυτή θα δείξουμε μια σειρά αντικειμένων που χρησιμοποιήθηκαν στο Μόχλο κατά την περίοδο ακμής της Μινωικής ανακτορικής οικονομίας. Τα ευρήματα αυτά επιβεβαιώνουν την ευημερία της κοινωνίας όπως αυτή αντικατοπτρίζεται και στην τέχνη και αρχιτεκτονική αυτού του παράκτιου οικισμού. Η τοπική παραγωγή και το εμπόριο υποδηλώνουν συμμετοχή των κατοίκων του Μόχλου σε ευρύτερα εμπορικά δίκτυα τόσο με το εσωτερικό της Κρήτης μέσω της εύφορης πεδιάδας όσο και με θέσεις εκτός Κρήτης μέσω των θαλάσσιων δρόμων.

ΜΙΡΚΑ ΠΑΛΙΟΥΡΑ
«Ο Τρικούπης αρνείται να αποκαλυφθεί ίνα να μην ιδεί».
Το μνημείο, η μνήμη και η εθνική ταυτότητα

Η διαχρονική επικαιρότητα της παραπάνω φράσης, απόσπασμα από την περιγραφή των αποκαλυπτηρίων ανδριάντα του Χ. Τρικούπη στον Τύπο της εποχής, συνδέεται με την ανέγερση μνημείου στη μνήμη του οραματιστή και επί επτά φορές πρωθυπουργού της Ελλάδας, μεταξύ των ετών 1875-1894.

Η πρωτοβουλία για την ανέγερση μνημείου στη μνήμη του ανιχνεύεται τον Μάιο του 1896, –ευθύς αμέσως μετά τον θάνατό του– στην επιστολογραφία της «Επιτροπής προς ανεγέρσιν μνημείου εις τον Χαρίλαον Τρικούπη» προς τον Λεωνίδα Καρυστινάκη, εκλεγμένο τρεις φορές βουλευτή Άνδρου με το κόμμα του Τρικούπη. Δεκαοχτώ χρόνια αργότερα, το 1914, η ανακοίνωση της εκτέλεσης ανδριάντα από τον γλύπτη Θωμά Θωμόπουλο (1873–1937), καθηγητή της Σχολής Καλών Τεχνών και Ακαδημαϊκό, με χρηματοδότηση του ομογενή εξ Αιγύπτου Πολυχρόνη Κότσικα, θα ακολουθήσει την προηγούμενη προσπάθεια του 1912, για φιλοτέχνηση προτομής του Τρικούπη από τον ίδιο καλλιτέχνη.

Η τοποθέτηση του ανδριάντα στον περίβολο του κτιρίου της σημερινής Παλαιάς Βουλής, τον Ιανουάριο του 1920, θα προβληθεί από την κυβέρνηση των Φιλελευθέρων και θα νοηματοδοτήσει τη χωρική διάσταση του περιβάλλοντος χώρου του κτιρίου. Μετά τον προφανή συμβολισμό της τοποθέτησης του ανδριάντα μπροστά από την είσοδο του κοινοβουλίου, η μετακίνηση στην ανατολική πλευρά του και η τοποθέτηση περίπου στην ίδια θέση του έφιππου ανδριάντα του Θ. Κολοκοτρώνη το 1954, προβάλλει νέες ιστορικές αναπαραστάσεις που εγγράφονται στη συγκεκριμένη χρονική στιγμή και παράλληλα θέτει ερωτήματα για τη σχέση μνήμης και αστικού χώρου.

Το νέο σημείο όπου τοποθετήθηκε ο ανδριάντας του Τρικούπη αποτελεί μια επιλογή που συναρτάται από τις προσδοκίες του έθνους στη μεταπολεμική περίοδο και τις αποφάσεις της πολιτικής εξουσίας ως διαχειριστού του νοήματος του παρελθόντος. Το μνημείο προοριζόταν να αποτελέσει ένα συμβολοποιημένο σημείο αναφοράς, που θα συνδεόταν με την πρόοδο και την ενίσχυση του πατριωτικού αισθήματος. Το ακίνητο βλέμμα του ανδριάντα του Χ. Τρικούπη συμπύκνωνε τις κοινές αναφορές στο παρελθόν, που εμπλούτιζαν τη συλλογική μνήμη του κοινωνικού σώματος.

Στο πλαίσιο αυτό η παρούσα ανακοίνωση θα παρουσιάσει το μνημείο και τις περιπέτειές του ως ένα επεισόδιο στην προσπάθεια της επίσημης εξουσίας να ενισχύσει το συλλογικό εθνικό αίσθημα.

ΣΑΒΒΑΣ ΠΑΤΣΑΛΙΔΗΣ
Θέατρο και κοινότητα: Υποσχέσεις και παγίδες

Η πορεία του σύγχρονου δυτικού θεάτρου έχει να επιδείξει μια σημαντική υποχώρηση της δυναμικής του κοινού, μια υποχώρηση που, όλως παραδόξως, άρχισε

με την ανακάλυψη, από τον ρεαλισμό και το νατουραλισμό, του «φυσιολογικού ατόμου». Τότε περίπου έχουμε και τον εντυπωσιακό παροπλισμό της φυσικής παρουσίας του ως κοινό. Τότε περίπου περιχαράκωνονται οι δομές υποδοχής και ερμηνείας των σκηνικών δρωμένων και ταυτόχρονα ενισχύεται η τάση «πελατοποίησης» του κοινού με την ανάδειξη επαγγελματιών καλλιτεχνών, μάνατζερ, κριτικών, διαφημιστών κ.λπ.

Όλοι αυτοί που σιγά σιγά πήραν την τύχη του θεάτρου στα χέρια τους κατάφεραν, με την πάροδο του χρόνου, να δημιουργήσουν μια προστατευτική ασπίδα γύρω από την αυτονομία του, που όχι μόνο το απομόνωσε από τον κόσμο αλλά και αποθάρρυνε τις όποιες μη προγραμματισμένες τοποθετήσεις, περιορίζοντας έτσι τα περιθώρια της όποιας αντίδρασης στο θέαμα σε ένα απλό (κόσμιο) χειροκρότημα, το οποίο, όπως πολύ σωστά σχολιάζει ο Kershaw, θα αναδειχτεί σε όλη τη διάρκεια του 20ού αιώνα, στην υπέρτατη «έκφραση του κοινού ως σύνολο/κοινότητα».

Όμως, όπως συμβαίνει σε όλες τις ανάλογες περιπτώσεις όπου εμπλέκονται ζωντανοί οργανισμοί, έτσι και εδώ οι αμετακίνητες αυτές σχέσεις κάποια στιγμή διαταράσσονται. Και στόχος της ανακοίνωσης αυτής είναι να δείξει πώς γίνεται αυτό, πώς δηλαδή μέσα από την ενδυνάμωση της οικολογίας του θεάτρου και των δυνάμει επιτελεστικών επιλογών αλλάζει όχι μόνο ο τρόπος που το θέατρο σχολιάζει την πραγματικότητα αλλά και ο τρόπος που το κοινό υποδέχεται το νέο θεατρικό “προϊόν”. Η άποψη του γράφοντος λέει ότι οι καλλιτέχνες που εμπλέκονται ευεργετικά σε αυτόν τον χώρο δεν είναι μόνο θεατρικοί δημιουργοί αλλά και δημιουργικοί πυλώνες της κοινότητάς τους, οι οποίοι χρησιμοποιούν την performance σαν μια αρένα συνεχούς επαναπροσδιορισμού εμπειριών και νοημάτων. Με άλλα λόγια, ακόμη και όταν δεν το δηλώνουν ευθέως, οι επιλογές τους έχουν πολιτικό στίγμα, υπό την έννοια ότι επαναφέρουν το θέατρο στην καρδιά της πόλης. Εισβάλλοντας στο αστικό τοπίο ανατρέπουν τις σχέσεις του πολίτη με τον χώρο που τον περιβάλλει και, κατά κάποιον τρόπο, επιβάλλουν μια άλλη ιδεολογία του βλέμματος.

Για την τεκμηρίωση των σκέψεων αυτών, η ανακοίνωση φέρνει παραδείγματα τόσο από την ελληνική θεατρική σκηνή όσο και τη διεθνή.

ΠΛΑΤΩΝ ΠΕΤΡΙΔΗΣ

Τέχνη μέσα στην πόλη:

*Καλλιτεχνική έκφραση και αυτοκρατορική προπαγάνδα
στην πρωτοβυζαντινή Κωνσταντινούπολη*

Η Κωνσταντινούπολη συγκροτήθηκε ως πρωτεύουσα πόλη με βάση πολεοδομικές αρχές και σχέσεις που της κληροδοτήθηκαν από την αρχαιότητα και μετασχηματίστηκαν προοδευτικά. Βασικό χαρακτηριστικό των πόλεων της ελληνορωμαϊκής περιόδου ήταν ο εξωραϊσμός δημόσιων και ιδιωτικών χώρων με καλλιτεχνικά έργα και κυρίως περίοπτα γλυπτά. Η ίδια η χάραξη του μνημειακού της κέντρου αλλά και του συνόλου της δομημένης επιφάνειάς της θέτει σε προτεραιότητα τους χώρους δημοσίων συναναστροφών. Κατά μήκος της Μέσης οδού, σε τακτά διαστήματα, εμφανίζονται Φόροι διακοσμημένοι με ανδριάντες ή

άλλα έργα μνημειακών διαστάσεων. Συχνότατη είναι η χρήση παλαιότερων γλυπτών που μεταφέρονται σε μεγάλες αποστάσεις. Άλλωστε, ειδικά για την Κωνσταντινούπολη έχει γραφεί ότι «ντύθηκε με τη γύμνια των άλλων πόλεων». Έργα που έχουν αφαιρεθεί από αλλού απενδύονται την παλιά τους υπόσταση και ενδύονται νέα, δηλωτική του πολιτικού μηνύματος που θέλουν να διαδώσουν οι αυτοκράτορες.

ΕΥΗ Δ. ΣΑΜΠΑΝΙΚΟΥ

Πόσες ζωές έχουν οι πόλεις;

Οπτικές αφηγήσεις για την Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη σε μορφή graphic novel

Η ανακοίνωση παρακολουθεί την πολυεπίπεδη των πόλεων ανάγνωση, μέσα από την τέχνη της κόμικς αφήγησης. Μετά από τα αμέτρητα παραδείγματα μεταγραφής της ιστορίας των Ευρωπαϊκών, κυρίως, πόλεων, σε φανταστική, κατεξοχήν, εικόνα και συνήθως μέσω φουτουριστικών-συμβολικών αναφορών (για παράδειγμα οι πόλεις των Βέλγων Schuiten και Peeters και του Γάλλου – Σερβικής καταγωγής-Bilal), πολλαπλασιάζονται τα τελευταία χρόνια αντίστοιχες, ρεαλιστικότερες ωστόσο, παρουσιάσεις ελληνικών πόλεων. Οι περισσότερες από έλληνες του εξωτερικού, που προβαίνουν έτσι σε προσωπικές αναγνώσεις των παλαιών θρύλων και των σύγχρονων αστικών μύθων. Με διαφορετική προσέγγιση ο καθένας, συνθέτουν τη δική τους εικόνα, μιας σύγχρονης, «μαγικής» ή όχι, πραγματικότητας.

ΚΩΣΤΑΣ Ι. ΣΟΥΡΕΦ

Άρης Κωνσταντινίδης, Ναταλία Μελά και Πάρις Πρέκας.

Διάλογοι με τη νεωτερικότητα

Το 1964 θεμελιώθηκε το Μουσείο Ιωαννίνων, κορυφαίο έργο του Άρη Κωνσταντινίδη, στην κεντρική πλατεία στον λόφο «Λιθαρίτσια». Το 1966 κατασκευάστηκε η ανάγλυφη σύνθεση σε πλάκες λευκού μαρμάρου «Πύρρος και Δωδώνη», πρωτότυπο έργο του Πάρι Πρέκα, στην πρόσοψη του Υποκαταστήματος της Τραπέζης της Ελλάδος, στην είσοδο στην πλατεία «Λιθαρίτσια», απέναντι και ανατολικά του Δημαρχείου. Το 2013 τοποθετήθηκε το γλυπτό από ασάλι «Οπλίτης» της Ναταλίας Μελά, στον κήπο της ανατολικής εισόδου του Μουσείου. Οι συγκεκριμένες εικαστικές παρεμβάσεις στο άστυ των Ιωαννίνων συνιστούν τομή στις έντονες παραδόσεις των μεταβυζαντινών και οθωμανικών χρόνων. Επίσης, διαμορφώνουν το σύγχρονο τοπίο εκτός ιστορικού κέντρου, συμπληρώνοντας τα ευάριθμα έργα, διάσπαρτα στον διευρυμένο ιστό της πόλης, νεοελλήνων καλλιτεχνών, από τον Ρούμπο στον Παπαγιάννη. Σε ποιο βαθμό διαπιστώνεται ουσιαστική ανατροπή μιας εικόνας λαϊκών πετράδων και αποδοχή ενός εικαστικού παλιμψηστού;

ΒΙΚΥ ΦΩΣΚΟΛΟΥ

Περί πραγματικών και φανταστικών πόλεων: Κειμενικές και οπτικές αναπαραστάσεις πόλεων και η αντίληψη του αστικού χώρου στο βυζαντινό κόσμο

Η μελέτη των πόλεων έχει από πολύ νωρίς βρεθεί στο επίκεντρο των ερευνητικών αναζητήσεων των μελετητών του Βυζαντίου. Θέματα όπως, η συρρίκνωση ή

μεταμόρφωση των πόλεων στη μετάβαση από την ύστερη αρχαιότητα στον μεσαιωνικό κόσμο, οι πόλεις-κάστρα της μέσης και ύστερης βυζαντινής εποχής, η πολεοδομική οργάνωση της Κωνσταντινούπολης, είναι μερικά από τα επιστημονικά ζητήματα που έχουν κατα καιρούς μονοπωλήσει το ενδιαφέρον των βυζαντινολόγων, συχνά με ιδιαίτερη έμφαση στην διατύπωση αντικρουόμενων απόψεων και επιστημονικών θεωριών. Η στροφή προς την μελέτη του αστικού φαινομένου ενισχύθηκε επίσης σημαντικά τα τελευταία χρόνια από το πλήθος των αρχαιολογικών ερευνών που εστιάζουν πλέον στις πόλεις των μεσαιωνικών χρόνων.

Στην προσπάθεια να συλλάβουμε την εικόνα του αστικού χώρου έχει επιχειρηθεί, κυρίως για την πρώιμη βυζαντινή εποχή, η συνδυαστική ανάγνωση των αρχαιολογικών τεκμηρίων με τις κειμενικές μαρτυρίες και τις σπανιότερες εικαστικές αναπαραστάσεις πόλεων. Είναι, ωστόσο, γεγονός πως τα κείμενα και οι οπτικές αποδόσεις προσφέρουν συνήθως ειδυλλιακές εικόνες πόλεων: περιτριγυρισμένες από τα ψηλά τους τείχη μέσα σε ένα ονειρεμένο και γόνιμο φυσικό περιβάλλον στολίζονται από σημαντικά κτήρια. Σε αυτά τα κείμενα και οπτικά τεκμήρια των μεσαιωνικών πόλεων σπάνια παρεισφρύει μια εικόνα της καθημερινής, ασήμαντης, ή ακόμη και της σκοτεινής πλευράς μιας πόλης, πολύ περισσότερο σπάνια αντικρύζουμε ανάλογα στιγμιότυπα αστικής ζωής. Είναι πράγματι έτσι ή μήπως έχουμε μείνει προσκολλημένοι στην κυρίαρχη ειδυλλιακή εικόνα των πόλεων που μας προσφέρουν οι πηγές και έχουμε κλείσει τα μάτια στις όψεις μιας αστικής καθημερινότητας που μπορεί να προβάλλει μέσα από αυτές; Στη συγκεκριμένη ανακοίνωση θα κοιτάξουμε πίσω από τις λαμπερές βυζαντινές πόλεις των κειμένων και των εικόνων προσπαθώντας να ανακαλύψουμε στοιχεία ενός αστικού καθημερινού βίου στο Βυζάντιο.